

Kakskümmend kolm aastat valimisi kaante vahel¹



PRIIT VINKEL
Riigikogu Kantsleivi valimiste
osakonna juhataja

Demokraatia aluseks on põhimõte, et rahvas teostab kõrgeimat riigivõimu valimiste ja rahvahääletuste kaudu. Valimistel osutuvad valituks rahva usalduse võitnud kodanikud ja rahvahääletusel otsustatakse riigielu kõige olulisemad küsimused. Valimiste ja rahvahääletuste korraldamise käigus tekib suur hulk mitmesuguseid arvandmeid, otstarbekas on neid üldistada ja nendevahelisi seoseid otsida. Statistika on hea abivahend paljudes eluvaldkondades tegeliku olukorra hindamisel ja selle alusel otsuste langetamisel, seda ka valimiste korraldamisel.

Taasiseseisvunud Eestis on demokraatlikul viisil valimisi korraldatud üle kahe aastakümne. See on piisav aeg, et teha üldistusi. Kuigi valimissüsteem, millega selgitatakse valimistulemusi, on selle aja jooksul säilitanud oma algpõhimõtted, on tehtud ka muudatusi, mis väljenduvad valimisstatistikas.

Vabariigi Valimiskomisjon on avaldanud eraldi statistikakogumikud kõikide ajavahemikul 1992–2011 toimunud valimiste ja rahvahääletuste andmetega. Nendega on võimalik tutvuda Vabariigi Valimiskomisjoni veebilehel aadressil www.vvk.ee.

2011. aastal andis Vabariigi Valimiskomisjon nii eesti kui ka inglise keeles välja kogumiku „Valimised Eestis 1992–2011”. Eesmärk oli koondada Eestis aastatel 1992–2011 toimunud valimiste ja rahvahääletuste andmed ühtsesse kogumikku. Kogumiku koostamisel tuli, eriti varasemate valimiste puhul, läbi töötada mitmed algandmed, mille põhjal koostatud üldistustest avaldati osa esimest korda.

Pärast eelmise kogumiku ilmunist on toimunud kolmed valimised: 2013. aastal kohaliku omavalitsuse volikogu valimised, 2014. aastal Euroopa Parlamendi valimised ja 2015. aastal Riigikogu valimised. Seetõttu andis Vabariigi Valimiskomisjon käesoleva aasta lõpul välja statistikakogumiku „Valimised Eestis 1992–2015. Statistikat ja selgitusi”, mis koondab lisaks eelmistele ka nende kolme valimise statistilisi andmeid.

Kogumik annab ülevaate valimiste korraldamisest Eestis ning valimiseaduste muudatustest ja täiendustest, mille mõju valimistulemustele ja -korraldusele peegeldab esitatud statistika. Raamat on mõeldud kasutamiseks nii poliitikavilistele, teadlastele, tudengitele kui ka kõikidele valijatele ning on kättesaadav nii trükitväljaandena kui ka elektrooniliselt Vabariigi Valimiskomisjoni veebilehel.

Kogumiku alguses on toodud valimiste ja rahvahääletuste üldstatistika tabelite ja joonistena, mis annavad hea ülevaate seaduspärasustest, mis valimiste käigus kogutud andmete põhjal ilmnevad.

Näiteks saab välja tuua tendentsi, et aastate jooksul on suurenenud eelhääletanute, sh väljaspool elukohta hääletanute

¹ Valimised Eestis 1992–2015: statistikat ja selgitusi. (2015). Tallinn: Vabariigi Valimiskomisjon.

arv ning samuti on kasvanud kandidaatide keskmine vanus. Samas väheneb näiteks kodus hääletanute ja kehtetute hääletamissedelite arv.

Märkimisväärne on asjaolu, et aastatel 1992–2015 on valimistel kokku toimunud 100 517 kandideerimist.

Üldstatistikale järgnevad kogumikus eri liiki valimisi ja rahvahääletusi kajastavad osad, milles on esitatud selgitused, eraldi tabelitena ühte valimisliiki kajastav statistiline ülevaade ning hääletamis- ja valimistulemused aastate kaupa.

Kõiki aastatel 2013–2015 toimunud valimisi mõjutasid 2012. aastal vastu võetud valimisseaduste muudatused, mis täpsustasid elektroonilise hääletamise korda. E-hääletamisega seonduvad muudatused tõid kaasa ka uuendusi tavahääletamisel. Nii on alates 2013. aasta valimistest ühtlustatud eelhääletamise

aeg ja elektroonilise hääletamise aeg, nii pabersedeliga kui ka elektrooniliselt saab hääletada 10.–4. päevani enne valimispäeva. Lisaks rakendus 2013. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel uus kord, et valimisliit moodustatakse kirjaliku lepingu alusel seltsinguna. 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimistel mindi taas tagasi kandidaatide avatud nimekirjade juurde ja valija sai jälle anda oma hääle konkreetse kandidaadi, mitte erakonna nimekirja eest tervikuna.

Kogumikule on saatesõna kirjutanud Alo Heinsalu, kes oli aastatel 2012–2015 Vabariigi Valimiskomisjoni esimees. Tänu sõnad ütleb Vabariigi Valimiskomisjon Eesti Rahvusraamatukogule, kes on kogumiku toimetanud ja kirjastanud.

Head avastamisrõõmu!

KASUTATUD KIRJANDUS

HEINSALU, A., KOITMÄE, A., PILVING, M., VINKEL, P. (koostajad). (2011). Valimised Eestis 1992–2011. Statistikat ja selgitusi. Tallinn: Vabariigi Valimiskomisjon.